

**Bir Olgubilim Çalışması: İletişim Fakültesi Öğrencilerinin
Medyaya ve Medya Okuryazarlığına Bakış Açılarının
Belirlenmesi**

A Case Study: Determining the Perspectives of the Faculty of Communication
Students on Media and Media Literacy

Öz

Çalışma, medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin dersle ilgili görüşlerinin belirlenmesini konu edinmektedir. Çalışmanın amacı, öğrencilerin medyaya ve medya okuryazarlığı alanına bakış açıları, ders içerikleri ile ilgili görüşleri ve farkındalık geliştirip geliştirmediklerini belirlemektir. Medya okuryazarlığı dersine devam eden öğrencileri kapsayan çalışma, nitel araştırma deseni olan olgubilime dayalı tasarlanmış, veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmış, veri çözümlemesi nitel içerik analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulguları; öğrencilerin medyayı kullanım amaçlarına ve algılamalarına göre ayırmakta, medya okuryazarı olunması gerektiği, dersi son sınıfta almalarından memnun olmadıkları, içeriğin uygulamaya dönük olması gerektiği, medya okuryazarlığı dersi sonrası farkındalık geliştirdikleri ve davranış değişikliği yaşadıkları yönünde olmuştur. Sonuç olarak öğrenciler medyayı olumsuz olarak algılama eğilimi içerisinde, bu olumsuz algı doğrultusunda medya okuryazarlığını gerekli görmekte, dersi son sınıfta değil, daha önceki sınıflarda ve zamana yayılmış bir biçimde verilmesi, aynı zamanda içeriğin daha fazla uygulamaya dönük olarak yürütülmesi gerektiği görülmektedir. Ayrıca medya okuryazarlığı dersinin eleştirel düşünme biçimlerini geliştirdiği görülmüştür.

Abstract

The study focuses on determining the opinions of students who take the media literacy course about the course. The aim of the study is to determine the students' perspectives on the media and media literacy, their views on the course contents and whether they have developed awareness or not. The study, which includes students attending the media literacy course, was designed based on the science of the qualitative research pattern, interview technique was used as the data collection method, data analysis was carried out with the qualitative content analysis technique. Findings of the study has been in the direction differentiates the media according to their intended use and perceptions, media literate should be, they are not happy to take the course in the final year, the content should be application-oriented, they developed awareness and experienced behavioral changes after the media literacy course. As a result, students tend to perceive the media negatively, according to this negative perception, media literacy is necessary, it is seen that the course should be in the previous grades and in the last year, and the content should be made for more practical. In addition, it was observed that the media literacy course developed critical thinking styles.

Giriş

İletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişim, iş yapış şeklimiz, aile ve arkadaşlarla olan iletişimimiz, bilgi edinme şekillerimiz, toplumsallaşmamız vb. birçok alanda değişimlere kaynaklık etmektedir. Özellikle bilgi edinme konusu bireyin kendisini, çevresini ve toplumu doğru algılayabilmesi ve doğru bir bilince sahip olması adına oldukça önemlidir. Bu bağlamda bireyin en temel bilgi kaynağı çeşitlenmekte; fakat daha kapsamlı olan medya önemli rol oynamaktadır. Medya, en temel bilgi kaynağı olmakla birlikte yanıltıcı bilgileri de içerdiği için bilinçli bir şekilde yaklaşılması gerekmektedir. Bu durum dikkatleri medya karşısında bilinçli ve farkındalıklı olmaya, dolayısıyla medya okuryazarlığı kavramına ve eğitimine çekmektedir.

Gülşüm Çalışır

Doç.Dr. Gümüşhane Üniversitesi,
İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve
Tanıtım Bölümü
gulsumcalisir@gumushane.edu.tr
Orcid:0000-0003-3631-6819

Gülen Sönmez

Arş. Gör. Gümüşhane Üniversitesi,
İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve
Tanıtım Bölümü
gsonmez@gumushane.edu.tr
Orcid:0000-0002-2313-8702

Article Type / Makale Türü

Research Article / Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Medya, Medya Okuryazarlığı, Ders içeriği,
Öğrenci görüşleri, Farkındalık

Keywords

Media, Media literacy, Coursa content,
Student views, Awareness

Submitted: 30 / 04 / 2020

Accepted: 16 / 06 / 2020

Bu çalışma, medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin ilgili kavrama ve aynı adı taşıyan derse ilişkin görüşlerinin belirlenmesini konu edinmektedir. Söz konusu görüşleri belirleyebilmek için bu çalışmada olgu bilim yöntemi kullanılmış ve tematik analiz tekniği ile elde edilen veriler üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu doğrultuda Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde zorunlu ders olarak okutulan medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin medyaya bakışları, medya okuryazarlığını gerekli görüp görmedikleri, dersin son sınıfta verilmesinin olumlu-olumsuz etkileri, ders içeriği ile ilgili görüşleri ve dersi aldıktan sonra medya okuryazarlığı farkındalığına erişip erişemediklerini gösterir bilgilere ulaşmak hedeflenmiştir.

Çalışmada iletişim fakültesi öğrencilerinin medyayla ilgili sorunların farkında oldukları, çözüm yolu olarak medya okuryazarlığını gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca dersin daha önceki sınıflarda ve zamana yayılmış bir biçimde verilmesi, içeriğin daha fazla uygulamaya dönük olarak yürütülmesi gerektiği bulgulanmıştır. Verilen medya okuryazarlığı eğitiminin eleştirel düşünme biçimini geliştirdiği görülmüştür.

1. Medya Okuryazarlığı Eğitiminde Yaklaşımlar

Medya okuryazarlığı da medya aracılığıyla iletilen sembollerin kodlanabilmesi, kodlanmış olan mesajların çözümlenebilmesi, analiz edilmesi, sentezlenebilmesi ve içeriğin izleyici tarafından üretilmesi süreçlerini kapsamaktadır (Sarı ve diğerleri, 2019: 189). Bunun yanında medya okuryazarlığı en çok medya tarafından üretilen mesajlara eleştirel katılımı teşvik eden bir beceri seti veya medya okuryazarlığı "aldığımız ve yarattığımız mesajlar hakkında aktif sorgulama ve eleştirel düşünme" (Bulgar ve Davison, 2018: 7) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Medya okuryazarlığı eğitime yönelik yaklaşımlar aşılamacı, korumacı, güçlendirmeci, eleştirel ve çözümlemeci yaklaşımlardır. Aşılamacı yaklaşım medyanın tehlikelerine karşı korunulması için tıpkı aşı gibi olumsuz içeriklerin incelenerek öğrenilmesi ve bu tür içeriklere karşı farkındalık geliştirilmesini ön görmektedir. Medyanın bu şekilde ele alınması aşılamacı yaklaşımdan korumacı yaklaşıma geçilmesine yol açmıştır. Medya okuryazarlığı eğitiminde egemen olan korumacı yaklaşım; medyanın etkilerine karşı korumasız olduğu düşünülen çocuklar ve gençleri korumak, özellikle şiddet içerikli anlatılar, pornografik ve tüketime yönelik metinlerden korunulması gerekliliği üzerinde durmaktadır (Binark ve Gencil Bek, 2010: 57). Korumanın gerçekleşmesi içinde ebeveynlere ve yetişkinlere daha fazla görev biçmektedir. Küçükler için korumacı yaklaşım geçerliliğini korusa da iletişim teknolojileri ile iç içe olan birçok genç için bu yaklaşım geçerliliğini yitirmektedir. Bu yaklaşımın yerini güçlendirmeci yaklaşım almaktadır. Bu yaklaşıma göre medya mesajlarından kaçınmak mümkün değildir kaçınmak yerine medya mesajlarının hazırlanma süreçleri, etkileri ve sonuçlarının öğrenilmesi bireyi medyaya karşı güçlendirecektir denilmektedir. Güçlendirme için bireyin teorik bilgilerle eğitilmesi ve medya içeriklerini amatör olarak üretmesi ön görülmektedir. Eleştirel yaklaşım karşılaşılan medya içeriklerine karşı farklı bir bakış açısı ile bakabilmeyi, konuya hakim olmayı, arka planını ve karşıt görüşleri bilmeyi gerektirmektedir. Karşılaştırmalar ve zıt unsurlar üzerinden değerlendirmeler yapılarak bütünü görmeyi hedeflemektedir (Bilici, 2011: 54) Eleştirel bakış açısı kazandırılan öğrencilerin bunları eğitim ortamının dışında bireysel olarak uygulayabilmeleri; yani eleştirel bir özerkliği de kazanmış olmaları gerekmektedir (Şahin, 2014: 242-245). Ancak medya okuryazarlığı ideolojik ve politik olarak işleyen bir süreçtir. Bu anlamda sadece bireysel bir beceri olmamakla birlikte basit bir şekilde kazanım sağlanabilecek bir beceri de değildir (Binark ve Gencil Bek, 2010: 56).

Çözümlemeci yaklaşımda ise medya içerikleri çözümlenerek içeriğin yeniden üretilmesi ve kendini ifade etme süreci ile devam etmektedir. Medya eğitiminde çözümlemeye yardımcı olacak belli kavramların (anlam, yan anlam, sözsüz iletişim, medya dili, temsil, kodlama vb.) bilinmesi, bunun yanında medya ile olan etkileşimin ömür boyu devam etmesi, becerilerin bu yönde gelişecek bir yapıyı gerektirdiğinin bilincinde olunmalıdır. Medyanın toplumdaki fonksiyonu, ekonomik ve bilgi yapılarının anlaşılabilir olması için öğrencilerin çözümleme becerilerinin geliştirilmesine yarar sağlamaktadır (Sarı ve diğerleri, 2019: 191). Medya okuryazarlığı eğitiminde medya mesajlarının

çözümlemesinin yanı sıra dijital şiddet, nefret söylemi, dijital okuryazarlığın uzantısı olan vatandaşlık konularına da önem verilmektedir.

2. Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Eğitimi

RTÜK tarafından 2003 yılında İletişim Şurası’nda dile getirilmiş, 2004 yılında Şiddeti Önleme Platformu’nda medya okuryazarlığının ders olarak okutulması önerisi RTÜK tarafından verilmiş ve kabul görmüştür. 2005 yılında Marmara Üniversitesi’nde düzenlenen sempozyumla birlikte daha geniş akademik çevre içerisinde ele alınarak, çeşitli çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır (İnal, 2016: 159). 2006 yılında ise RTÜK ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında hazırlanan protokolle birlikte medya okuryazarlığı dersi seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda günümüzde medya okuryazarlığı becerisinin kazandırılabilmesi adına ilköğretim düzeyinde seçmeli ders olarak üniversitelerin bazı bölümlerinde seçmeli veya zorunlu ders olarak okutulmaktadır.

Medya okuryazarlığına yönelik ilk çalışmaları başlatan RTÜK’ün çalışmalarında korumacı yaklaşımı benimsemesinde medyanın kendi kendini düzenlemeyi ve denetlemeyi başaramamasının sonucu olduğu, geliştirilen izleyici temsilciliği ve akıllı işaretler gibi uygulamalarla yaklaşımın somuta döküldüğü görülmektedir. Medya okuryazarlığı dersi için 2006 yılında oluşturulan öğretim programı ve kılavuzunda çocukların en hassas ve savunmasız grup olarak seçilmesi, medyaya karşı bilinçlendirme eleştirel bakış geliştirme, kurgu ve gerçeğin ayırt edilmesi gibi kavramlar üzerinden korumacı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Binark ve Gencil Bek (2010: 101-102) medya okuryazarlığı eğitiminde korumacı yaklaşımın benimsenmesini sorun olarak görmekte, bunun yanında ders içeriklerinin de sorunlu olduğunu dile getirmektedirler. Dar bir bakış açısı ile zararlı içeriği sadece şiddet ve pornografi ile sınırlamak yerine son yıllarda üzerine yoğunlaşan konulardan dijital vatandaşlık, siber zorbalık, kişisel bilgilerin korunması ve nefret söylemi vb. konularında ele alınması gerekmektedir.

Medya okuryazarlığı ders içeriğine yönelik olarak iki temel sorundan bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi medyaya içerik üretmeyi konusunda Türkiye’de uygulamanın olmamasıyla ilgilidir (Şahin, 2014: 237-238). Geçer ve Bağcı’ya (2018: 409) göre orta öğretim ve lisans düzeyinde medya okuryazarlığı dersinin nasıl verileceği ile ilgili literatürde bir uzlaşımın söz konusu olmadığını ileri sürmektedirler. Her ders içerisine medya okuryazarlığı eğitiminin eklenmesi mi; yoksa ayrı bir ders olarak okutulması mı gerekir, tartışmaları hâlâ sürmektedir. Bunun yanında uygulamalı bir ders olarak verilmesi gerektiğini öne sürenler de mevcuttur. Karaboğa’ya (2017: 403-404) göre medya okuryazarlığı alanında yürütülen birçok çalışma, medya okuryazarlığı eğitimi alan öğrencilerin medya içeriği üretme konusunda yeterli beceriyi geliştirmemekte, medya okuryazarlığı dersi yeterli ilgiyi görmemekte ve dersi alan öğrencilerin bilinçli medya kullanımlarında bir farkındalık yaratmamaktadır. Bu temel sorunlara yönelik medya okuryazarlığının disiplinler arası bir yapıya dönüşmesi, dersin hayat boyu devam eden bir yapıya dönüştürülerek eğitim sistemine uyarlanması, ebeveyn eğitimlerinin daha fazla yaygınlaştırılması gerekmektedir.

İkinci sorunlu alan ise pedagojik temellerle ilgilidir. Medya okuryazarlığı eğitiminin korumacı bir tavırla öğreticinin öğrenci üzerinde koruma eylemini gerçekleştiren bir özne konumunu aldığını, öğrencinin ise öğretici tarafından korunması gereken pasif bir nesneye dönüşmesidir. Korumacılık medya okuryazarlığının temel bileşenleri olan bilgiye erişim, çözümleme, değerlendirme ve üretim aşamalarının bazılarını dışarıda bırakarak eksik eğitim verilmesine yol açmaktadır (Şahin, 2014: 237-238). Ayrıca bu noktada Özcan tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin “Medya okuryazarlığı” bilgileri ve “Eleştirel düşünme” becerilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Özcan (2017: 207), ilköğretimde “Medya okuryazarlığı” dersinin seçmeli ders olarak verilmesi yerine, zorunlu ders olarak verilmesi, lise, ön lisans ve lisans düzeyinde ise öğrencilere “Eleştirel düşünme” becerileri kazandıracak veya bu becerileri güçlendirecek bir eğitim sistemi önermektedir.

Taşkaya ve Aydoğan’ın (2019: 123) çalışmalarında medya okuryazarlığı dersi almış olan iletişim fakültesi öğrencileri ile bu dersi almamış olan diğer fakülte öğrencileri arasındaki fark belirlenmeye çalışılmış ve araştırmanın sonucunda, bu dersin mevcut haliyle önemli bir fark yaratmadığı ortaya konulmuştur. Sarı ve arkadaşları medya okuryazarlığı eğitiminin üniversite düzeyinde olan bir bireye gerekli bilinç düzeyini oluşturmada başarı düzeyinin düşük kaldığını ifade etmektedir. İlk

veya orta öğretimde edinilen farkındalık ve bilincin bireyin yaşamının diğer aşamalarında da etkili bir şekilde devam etmesi, medya okuryazarlığı eğitiminin de erken yaşlarda verilmesi çocuğun, gençlik dönemine bu bilinçle geçirmesine topluma dair bilinç düzeyinin gelişmesini sağlamasında desteklemektedir(Sarı ve diğerleri, 2019: 199). Özsoy (2017: 47), “medya eğitimi projelerinin yaygınlaştırılması ve toplumun farklı kesimleri için ve bu kesimlere özgü şartlar dikkate alınarak hazırlanmasının gerekliliği” üzerinde durmaktadır.

Araştırmalardan elde edilen sonuçlarda da görüldüğü gibi medya okuryazarlığı alanında eğitim sorunu hâlâ güncelliğini korumaktadır. Çalışma bu sorunlu durumla ilgili öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak eğitim alanındaki sorunun çözümü için katkı sunmaya çalışmaktadır.

3. Araştırma Tasarımı

Araştırmanın problemini, “medya okuryazarlığı dersine devam eden öğrencilerin medya okuryazarlığı ve adı geçen derse ilişkin görüşü nedir?” şeklinde ifade etmek mümkündür. Çalışmada bu soruya yanıt aranmaktadır.

4. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin medya okuryazarlığına yönelik görüşlerini incelemektir. Aynı zamanda çalışma medya okuryazarlığı dersinin, öğrencilerin medyada karşılaşabilecekleri sorunlara karşı farkındalık geliştirmelerine ve sorgulayıcı bakış açısı kazanmalarına yardımcı olduğunu belirlemeyi de hedeflemektedir.

Alt amaçlar arasında öğrencilerin medyaya bakışları, medya okuryazarlığı ders içerisine yönelik önerilerinin ne olduğu, dersin verilme zamanı ile ilgili görüşlerinin ne olduğu ve dersin farkındalık yaratıp yaratmadığını belirlemektir. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Medyayı nasıl değerlendirmektesiniz?
2. Günümüzde medya okuryazarı olmak gerekiyor mu?
3. İletişim fakültesi öğrencisi olarak medya okuryazarlığı dersini son sınıfta almanızı nasıl değerlendirmektesiniz?
4. Sizce bir medya okuryazarlığı dersinin içeriği nasıl olmalı?
5. Alınan ders sonrası medyaya yaklaşımınızda bir farkındalık yaratılabildi mi?

5. Yöntem

Çalışma nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim desenine dayanmaktadır. Nitel araştırma, Yıldırım ve Şimşek'e (2018: 71) göre “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır. Olgubilim deseni ise Onat Kocabıyık'a (2016: 56) göre katılımcılar tarafından deneyimlenen dünyanın tanımlanması ve alta yatan ortak anlamların belirlenmesidir. Bu doğrultuda olgubilim deseni yaşanmış olan deneyimlerin “yazınsal ifadeye çevrilmesi”, deneyimlerin anlamının ne olduğu ve tanımlanmasına olanak sunmakla birlikte, bireylerin olguya yükledikleri anlam algı ve yaşantılarını ortaya çıkarma konusunda da yardımcı olmaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e (2018: 71) göre de olgu bilim farkında olduğumuz, ancak derinliğine ve ayrıntılarına sahip olmadığımız olguları ele almaktadır. Böylece tam anlamıyla kavrayamadığımız olguların araştırılmasında olgubilim uygun bir zemin sunmaktadır.

Olgubilim, araştırmalarında veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 71). Bu nedenle medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin medya ve medya okuryazarlığı dersi ile ilgili görüşlerinin değerlendirmek amacıyla nitel veri toplama tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği, sözlü iletişim aracılığıyla veri toplama tekniğidir (Karasar, 2002: 165). Bir olgu bilim çalışmasında 5-25 kişi arasında görüşmenin yapılması uygun görülmektedir. Şimşek ve Yıldırım'a (2018: 71) göre de örnekleme dahil edilecek birey sayısı 10'u geçmemelidir. Görüşmelerin uzun sürmesi, bazen görüşmenin birkaç seans gerektirmesi gibi durumlar göz önüne alınarak katılımcı sayısının sınırlı kalması çalışma deseninin doğasından gelmektedir.

5.1. Çalışmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evreni, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde medya okuryazarlığı dersine devam eden 123 öğrenciden oluşmaktadır. Evrenin bu öğrencilerden seçilmesinin temel nedeni öğrencilerin medya ve bu alana yönelik kavramlarla iç içe olmaları, aldıkları eğitimin kapsam ve sınırlarını belirleyebilecek konumda olmaları, içeriğin yönlendirilmesinde daha fazla yardımcı olabileceklerinin düşünülmesi, eksik kalan konuların belirlenmesi ve uygulamada yaşanan sorunların tespitinde daha fazla katkı sunabileceklerinin öngörülmesidir. Ayrıca araştırmacıların Gümüşhane Üniversitesi'nde görev yapmaları ve evrene ulaşmalarının daha kolay olması da evrenin seçiminde etkili olmuştur.

Çalışmada nitel araştırma geleneği içerisinde doğan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabileceği gibi önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018:122). Bu bağlamda çalışmanın amacı doğrultusunda "medya okuryazarlığı dersine devam etmek" ölçüt olarak belirlenmiş ve örneklem bu doğrultuda oluşturulmuştur. Örneklem medya okuryazarlığı dersine devam eden ölçüt ve gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılmayı kabul eden 19 öğrenciden oluşmaktadır.

5.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunda öğrencilerin medya okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı dersi ile ilgili görüşlerinin alınabilmesinin yanı sıra alt amaçlarla ilgili değerlendirmenin de yapılabilmesi için beş temel soruya yer verilmektedir. Görüşme formu öğrencilere verilerek, görüşmenin hangi amaçla yapıldığı bilgisi paylaşılmış ve gönüllü olduklarına dair onayları alınmıştır. Yapılan görüşmeler kaydedilerek, çözümleme için deşifre edilmiştir.

5.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel içerik analizinin seçilmesinde olguları anlamamıza ve olgular üzerinde düşünmemizi sağlayan kavramlaştırmaların ve temalandırmaların varlığı etkili olmuştur. Verilerin kavramlaştırılması, daha sonra kavramların belirli bir mantık çerçevesinde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların belirlenmesi, verilerin içinde saklı kalan gerçekleri ortaya çıkarabilmekte ve daha anlaşılır hale getirebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 242)

Veriler Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde medya okuryazarlığı dersine devam eden öğrencilerle görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler ortalama 10 dk. sürmüş, görüşmeler için yazar/yazarların İletişim Fakültesi'ndeki çalışma odası kullanılmış, kayıt ve not tutarak görüşmeler kayıt altına alınmış ve sonra deşifreler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler nitel içerik analizine tabi tutularak kodlama, temalandırma, kod ve temaların düzenlenerek bulguların tanımlanması ve yorumlanması izleği ile analiz yapılmıştır. Kodlama yapılırken aynı soru ile ilgili farklı öğrencilerden gelen cevapların tamamı bir araya getirilmiş, kullanılan kavramlar kodlanmış, kodlanan kavramlar temalandırılmış ve tablolar yardımı ile temalar görünür hale getirilirken kullanılan kavramlarda uygun temalara yerleştirilerek yorumlamaya hazır hale getirilmiştir.

5.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmanın metodolojik sınırlılıklarının başında olgubilim deseninin doğası gereği çalışmada kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koyamama olasılığı gelmektedir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak örnekler, deneyimler ve açıklamalar ortaya çıkabilmektedir. Çalışmada seçilen ölçüt örnekleme, bize medya okuryazarlığı dersini alan tüm öğrencileri örnekleme dâhil etmemizi gerektirmekle birlikte gönüllülük esasına göre görüşmelerin yapılması ve olgu bilim deseninde 5- 25 kişi arasında görüşmeyi yeterli bulması, çalışmayı sınırlayan unsurlardır.

Ayrıca zaman ve maliyet kısıtlamasından dolayı çalışmanın örnekleme Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Halka İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde verilmekte olan zorunlu medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerle sınırlandırılmıştır. Medya okuryazarlığı dersini alan 123 öğrenciden çalışmaya gönüllü olarak katılan 19 öğrenci çalışmanın kapsamını oluştururken, 104

öğrenci gönüllü olmadığından çalışmanın dışında bırakılmıştır. Gönüllü olan öğrencilerle görüşme yapılırken, bazı öğrencilerin seslerinin kayıt altına alınması görüşlerini rahat bir biçimde anlatamamalarına veya heyecanlanmalarına neden olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun da çalışmanın ulaşacağı verilerin sınırlı kalmasına neden olabileceğini söylemek mümkündür.

6. Bulgular

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen bulgular, araştırma soruları çerçevesinde her sorunun cevabı kendi içerisinde temalandırılarak ve kodlanarak aşağıda aktarılmıştır. Ayrıca çalışma içinde katılımcıların söyledikleri tırnak içinde K1, K2, K3...şeklinde aktarılmıştır.

6.1. Öğrencilerin Bakış Açısıyla Medya

Araştırma kapsamında görüşülen öğrencilerin medyaya bakış açılarının ne yönde olduğunu öğrenmek, çalışmada cevaplanması istenen sorular arasında yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplardan medyayı kullanım amaçlarına ve algılamalarına göre sınıflandırdıkları görülmektedir. 12 öğrenci medyayı kullanım amacına göre sınıflandırmış 7 öğrenci ise medyayı algılama biçimlerine göre betimlemiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin bakış açısıyla medya

		Medyanın Etkileri	
		Olumlu	Olumsuz
Medyayı Kullanım Amaçları (12)	Bilgi kaynağı (10)	Bilgi edinme, Hayatı kolaylaştırma, Günlük sorunlara cevap. İyi vakit geçirme.	Yanlış bilgi, Çıkarlar doğrultusunda hazırlanan bilgi, Medya abartısı, Medyayı kötüye kullanma. Zaman kaybı Bağımlılık.
	Eğlence ve bilgi kaynağı (2)		
Medyaya Bakış Açıları (7)		Kamuoyu oluşturma gücü.	Kişisel verilerin ele geçirilmesi, Zararlarından korunulması gereken alan, Medyanın kendi çıkarlarını koruması, Eşik bekçiliği, Gündem kurma, Kurgusallık, Müstehcenlik Tehlikeli, objektif olmayan, olayları taraflı beyan eden, Karamsarlık, umutsuzluk, Zarar verici, yıpratıcı, yanlış teşvik edici, Tedirginlik.

Tablo 1 incelendiğinde kullanım amacına göre sınıflandırma yapan ve medyayı sadece bilgi kaynağı olarak gören 10 öğrenci varken medyayı eğlence ve bilgi kaynağı olarak gören 2 öğrenci vardır. Medyayı bilgi kaynağı olarak gören öğrenciler (10) “bilgi edinme, hayatı kolaylaştırma, günlük sorunlara cevap” ifadeleri ile medyayı olumlu olarak değerlendirmekte, bu öğrenciler aynı zamanda medyayı zaman kaybı ve bağımlılıkla ilişkilendirerek, medyanın olumsuz etkileri üzerinde durmaktadır. Yani aynı grup hem bilgi kaynağı olarak medyayı olumlarken hem de “yanlış bilgi, çıkar bilgisi, abartı, kötüye kullanma” ifadeleriyle medyanın olumsuz etkisine odaklanmaktadır. Medyayı kullanım amacına göre eğlence ve bilgi kaynağı olarak gören 2 öğrenciden biri iyi vakti geçirdiğini söyleyerek medyayı olumlu etki üzerinden değerlendirmekte, diğeri ise büyük çoğunluğa katılarak zaman kaybı ve bağımlılık üzerinden medyanın olumsuz etkisini ifade etmektedir. Çalışma her ne kadar geleneksel ve yeni medya ayırımına gitmese de öğrencilerin yaşları itibarıyla daha çok internet ve sosyal medya kullanıcıları oldukları göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda öğrencilerin ifadelerinden özellikle sosyal medyaya bağımlılık ve zaman kaybının çok fazla yaşandığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin verdiği cevaplar şu şekilde olmuştur:

K2: “Ben medyayı genelde bilgi edinmek için, eğlenmek için kullanıyorum.”

K3: "İki yönlü değerlendiriyorum. Bilgi alışverişi olarak da yeri geldiği zamanda eğlence kaynağı olarak da."

K4: "Hem olumlu hem olumsuz değerlendirebilirim. Olumlu yanları bazen çok güzel bilgiler, gerek ülkemiz hakkında gerek normal insanlar hakkında her şekilde bilgileniyoruz. Olumsuz tarafı ise ders çalışırken bile bazen dersi bırakıp sosyal medyada aaa acaba bu kim ne paylaşmış, gereksiz paylaşımları takip etmemiz zaman kaybı yaşamamız burada derse odaklanmamız gerekirken milletin paylaşımları ile ilgilenmemiz."

K6: "Medyayı eğer olumlu yönde kullanırsak bizi geliştirir, olumsuz yönde kullanırsak bize yararı olmaz. Örneğin bilgi almak için kullanırsak, eğer olumlu yönde gelişiriz. Ama şu zamanda medyayı olumlu yönde kullanan çok fazla kişi yok."

Medyayı algılama biçimlerine göre sınıflandırma yapan 7 öğrenciden sadece biri kamuoyu oluşturma gücü ifadesiyle medyayı olumlu olarak algılamaktadır. Geriye kalan 6 öğrenci ise "Kişisel verilerin ele geçirilmesi, zararlarından korunulması gereken alan, medyanın kendi çıkarlarını koruması, eşik bekçiliği, gündem kurma, kurgusallık, müstehcenlik, tehlikeli, objektif olmayan, olayları taraflı beyan eden, karamsarlık, umutsuzluk, zarar verici, yıpratıcı, yanlış teşvik edici, tedirginlik" ifadeleriyle olumsuz olarak algılamaktadırlar. Öğrencilerin bu konuya ilişkin verdiği cevaplar aşağıda aktarılmıştır:

K7: "Medyayı tehlikeli, objektif olmayan ve olayları taraf beyan ederek yapılan bir unsur olarak görüyorum."

K11: "Medyayı çoğu zaman kurgulanmış bir senaryo olarak görmekteyim. Her ne kadar haber bültenlerinde gerçek yaşananlar aktarılsa da bunlar abartılarak anlatılmakta ve bazen gerçeğin dışına çıkabilmektedir."

K4: "Kesinlikle sosyal medya çok bağımlılık yaratıyor"

K6: "Medya insana bağımlılık kazandırıyor. Bir işimiz varken bile tutup Instagram'a giriyoruz. Sabah ilk uyandıığımız anda elimize telefonu alıp Instagram'a bakıyoruz. Sürekli bakmaktan artık bağımlılık yapıyor."

Araştırma kapsamında görüşleri alınan öğrencilerin medyayı kullanım amaçlarına göre bilgi ve eğlence kaynağı olarak kabul ettikleri, bilgi kaynağı olarak kullanılmasını olumlu etki olarak değerlendirdikleri, ancak aynı şekilde yanlış bilgi edinme ifadesiyle de olumsuz etkisinin de ön plana çıktığı görülmektedir. Literatürde de tartışıldığı gibi medya bireyin ve toplumun genelinin en temel bilgi kaynağıdır. Bu bağlamda öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde literatürde yer alan bu gerçekliği doğrulamaktadır. Görüşme yapılan grubun büyük çoğunluğunun medyanın olumsuz etkisi olduğuna dair bir algıya sahip olduğunu, bununla birlikte bazı öğrencilerin medyanın olumsuz algısına yönelik daha derinlemesine bir algı taşıdığına yönelik bilgiler sunmaktadır.

Toplumun medyaya karşı duyduğu olumsuz algı ve güvensizlik duygusunun görüşme yapılan grup içerisinde de ağırlıkla konumunu koruduğu görülmektedir (Çömlekçi ve Başol, 2019). Geçer ve Bağcı (2018: 411) haberin yorumlanması ve satır aralarının okuması konusunda toplumun yeteri düzeyde beceriye sahip olmadığını, bunun yanında medya analizlerini yapabileceği düşünülen ve toplumu bilgilendirmeleri beklenen iletişim fakültesi öğrencilerinin de medya metinlerini çözümleme ve yorumlamada eksik kaldıklarını söylemektedir. Bu çalışmada ise öğrencilerin medyaya karşı algılarının toplumla benzer olmasına rağmen, medyanın olumsuzluklarını dile getirirken kullandıkları kavramlar arasında yer alan medyanın kendi çıkarlarını koruması ifadesi, medyanın yapısı, işlevi ve ekonomik arka planının farkında olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilir. Aynı şekilde eşik bekçiliği, gündem kurma, kurgusallık ifadeleri de medyanın gerçekliği yeniden kurguladığı ve kurgulanan bilgilerin topluma aktarılırken ne tür aşamalardan geçtiğinin farkında olduğunun göstergeleri olarak okunabilir. Öğrencilerin medya metinlerini böyle bir farkındalık içerisinde takip etmeleri, onların medya analizlerini yapabilme ve satır aralarını okuyabilme becerisinin geliştiğini göstermektedir.

6.2. Günümüzde Medya Okuryazarı Olmak

Araştırma kapsamında görüşülen öğrencilerin medya okuryazarı olunmasını gerekli görüp görmedikleri, çalışmada cevaplanması istenen bir diğer sorudur. Medya okuryazarı olunması gerekliliği konusunda çalışmaya katılan öğrenciler aynı fikir üzerinde buluşmaktadır. Medya okuryazarı olunması gerekliliği üzerinde durulurken gerekçeleri arasında medyanın bilgileri doğru

ve gerçek bir şekilde aktarmaması, yanlış davranması, kullanılan içeriklerde yanlış temsillerin varlığı gibi nedenleri sıralamaktadırlar.

Tablo 2. Medya okuryazarlığı gereklilikleri

Medya Okuryazarlığı Gereklilikleri	İletişim teknolojileri ve demokrasi (4)	Teknoloji çağında olmak, Bilgi bombardımanı, Bilinçli bireyler olmak
	Medya yapısı ve işleyişi (9)	Medya ile iç içe olmak, Medya hakkında bilgi sahibi olmak, Metinleri daha kolay çözmek, Medyanın kurgusal olması, Mesajları doğru anlayabilmek, Alt metinleri okuyabilmek.
	Medyanın etkisi (6)	Medyanın etkisinden kendimizi koruyabilmek, Bağımlı olma, Olumsuz etkileyecek içerikler

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin medya okuryazarlığını neden gerekli gördükleri ile ilgili verilere ulaşılmaktadır. Öğrencilerin ifadeleri medya okuryazarlığının gerekliliklerinin üç tema altında toplandığını göstermektedir. Buna göre ilk tema, iletişim teknolojileri ve demokrasi olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerden 4'ü için teknoloji çağında yaşıyor olmak medya okuryazarı olunması için bir neden oluşturmaktadır. İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin ve dönüşümlerin bireyin bilgi edinme yollarını genişlettiği; ama bu durumda bilgi kirliliğine yol açtığı (Cinman Şimşek ve Türkoğlu, 2016: 11) görüşü çalışmaya katılan öğrencilerin görüşlerinden de okunabilmektedir. Bu durum bilgi kirliliğinin demokrasinin doğru işleminin önünde engel teşkil edebileceği olarak yorumlanabilir. Cinman Şimşek ve Türkoğlu (2016: 11) tarafından savunulan "bilinçli kamuoyunun oluşması" öğrenciler arasında bilinçli bireyler olmak ifadesiyle ortaya konmaktadır. Dolayısıyla iletişim teknolojilerinin getirdiği bilgi kirliliği, bilinçli bireylerin içinden çıkabileceği bir sorun olarak kabul edilmekte ve bu sorunun çözümü olarak da medya okuryazarlığı görülmektedir denilebilir. Öğrencilerin bu temaya yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir:

K2: "Gerekıyor. Çünkü teknoloji çağına doğduk, medya ile iç içeyiz."

K4: "Tabi ki gerekıyor. İlk önce ben bu medya okuryazarlığı dersini almadan önce sosyal medyadan gelen bir bilgi hiç nasıl desem bilgi bombardımanına denk geliyordum ve onu bir süzgeçten geçirmiyordum. Ama şimdi ise medya okuryazarlığı dersini aldıktan sonra onu en azından bir süzgeçten geçirebiliyorum. Daha farklı bakış açıları ile bakabiliyorum."

Öğrencilerin görüşlerinden ortaya çıkan ikinci tema, medyanın yapısı ve işleyişiyle ilgilidir. Bu temayla ilgili 9 öğrenci görüş bildirmiştir. Medya ile iç içe olmak, medya hakkında bilgi sahibi olmak, metinleri daha kolay çözmek, medyanın kurgusal olması, mesajları doğru anlayabilmek, alt metinleri okuyabilmek ifadeleri medyanın işleyişine yönelik görüşlerinin özellikle medya metinlerinin birer meta ürün olduğu, rıza üretimi için kullanıldıkları, küreselleşme ve tekelleşme ile sermayenin sözcüsü konumuna gelmesi, tektipleşme, reyting kaygısı ve dezenformasyon kavramları (Binark ve Gencil Bek, 2010: 202; İnceoğlu, 2016: 4; Bulger ve Davison, 2018: 9) öğrencilerinde farkında olduklarını göstermektedir.

Öğrencilerin medya yapısı ve işleyişi ile ilgili verdiği cevaplardan bazıları şöyledir:

K6: "Evet gerekıyor. Çünkü medyanın iletildiği mesajları doğru anlayabilmek için iletişim araçlarından gelen iletileri doğru çözümleyebilmek ve azda olsa medyanın etkisinden kendimizi koruyabilmek için"

K7: "Günümüzde kesinlikle medya okuryazarı olmak gerekıyor. Çünkü medyadan alınana her bilgi süzgeçten geçirilmeli çünkü her bilgi gerçek ve doğru değil medyadaki"

K12: "Bence gerekıyor. Çünkü medyanın bize ulaştırdığı mesajların altında yatan asıl mesajları görmemiz gerekıyor. Böylece daha doğru kararlar verip daha doğru düşünebiliriz. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu farkına varabiliriz."

K15: "Gerekıyor. Çünkü medya bireylerin günlük yaşamında çok fazla yer işgal ediyor. Medya okuryazarlığı ise medya içeriğinin doğal olmadığını medyada okunana gözlenen ve işitilen her şeyin kurgusal

olduğunu söylüyor. Biz medyadan gelen iletilere sadece erişiyoruz. Sorgulamak değerlendirmek veya satır aralarını okumak aklımızın ucundan bile geçmiyor. Bundan dolayı da medya okuryazarı olmalıyız.”

Öğrenci görüşlerinden ortaya çıkan üçüncü tema ise, medyanın etkilerinden korunmaya yöneliktir. 6 öğrenci medyanın olumsuz etkilerinden korunmak adına medya okuryazarlığının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin medyanın etkileri temasına ilişkin verdiği cevaplar şöyledir:

K5: “Bence gümmünüz için çok gerekli. Günümüz medyasında çok gerekli. Yani yediden yetmişe her birey için gerekli çünkü medyayı nasıl kullandığı medyanın hayatımıza girdiğini ve medyanın bizim için olumlu olumsuz nelerle tehdit edeceğini bilmek zorundayız. Bunları bilmeden her hangi bir hata ya da bir şey yapabiliriz.”

K8: “Evet. Bunun özellikle annemde olmasını çok isterdim. Medya okuryazarı olmayan bireyler maalesef izleyecekleri içerikleri seçemiyorlar. Seçseler dahi sorgulamadan aldıkları için etkisinde kalıyorlar. Örneğin annem Müge Anlı hayranı olmakla birlikte bazen ağlayarak o programı izliyor ve bana da zorla izlettiriyor. Sebebini ise izle ve dikkat şeklinde açıklarken programın kendisini kuşkucu, şüpheli paranoyak bir ruh haline getirdiğini fark edemiyor. O programdan sonra hep başıma bir şey geleceği korkusu güdüyor. Bende aynı şekilde program sonrası güven duygumu kaybediyorum.”

K11: “Günümüzde her birey medya okuryazarı olmalı. Çünkü toplum ve bireyler bize dayatılan medya kurgularından arınmalı. Genel anlamda medyanın dayatmaları hem bireyleri hem de çocukları olumsuz etkileyecek içerikler oluşturmaktadır. Bu nedenle bireyler ve anne babalar bu konuda bilinçlenmelidir.”

Medya okuryazarı olmanın önemi, bilinçli bireyler ve bilinçli bireyler tarafından oluşturulan bilinçli kamuoyunun demokrasi için gerekliliği göz önüne alındığında daha iyi anlaşılmaktadır. Bilgi toplumu içerisinde olmamız ve iletişim teknolojilerinin giderek yaygınlaşması her ne kadar bilgiye erişimimizi kolaylaştırırsa da aynı zamanda bilginin denetiminin yapılmasını da zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda bireyin medyanın etkileri ve yapısı ile ilgili farkındalık düzeyinin gelişmiş ve medya metinlerinin çözümlenmesi, yorumlanması ve metnin yeniden üretilmesine yönelik becerilerinin gelişmiş olmasını gerekmektedir. Öğrencilerin medyayla ilgili farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu, medya okuryazarlığının gerekli olduğu konusunda fikir birliği etmelerinden anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin ifadelerinde yer alan “sorgulamak çözümlenmek, süzgeçten geçirmek, alt metinleri okuyabilmek” gibi ifadelerinden medya okuryazarlığında geçerli olan bilgiye erişim, çözümlenme, yorumlama ve içeriği yeniden üretme aşamalarından ilk üçü ile ilgili farkındalığın var olduğu (çalışmaya katılan öğrencilerin 9’u bu yönde görüş bildirmiştir); ama son aşama içeriğin yeniden üretimi ile ilgili herhangi bir ifadenin kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum dersin uygulama aşamasında eksik kaldığının, içerik üretimiyle ilgili daha fazla uygulama yapılmasının da gerekliliğini göstermektedir.

6.3. İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Dersini Son Sınıfta Almaları

Araştırma kapsamında görüşülen öğrencilerin medya okuryazarlığı dersini dördüncü sınıfta almakla ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Bu konu ile ilgili katılımcı öğrenciler arasında görüş ayrılığı olduğu görülmektedir. Katılımcıların bazıları (3) dördüncü sınıfta alınmasının daha doğru olduğunu medyayla ilgili temellerin alındıktan sonra medya okuryazarlığı dersinin daha fazla anlam kazandığını ifade etmektedir. Diğerleri (16) medya okuryazarlığı dersinin belki birinci sınıf olmasa bile iki ve ya üçüncü sınıfta alınması gerektiğini ya da her yıla yayılarak bu dersin verilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

Tablo 3. Medya okuryazarlığı dersinin dördüncü sınıfta verilmesi ile ilgili öğrenci görüşleri

Görüşler	Gerekçe
Dördüncü sınıfı uygun görenler (3)	Tamamlayıcı.
Daha önce alınması gerektiğini söyleyenler (16)	Geç kalınmış, Daha fazla olumsuz etkilere maruz kalma, Farklı bakış açısı kazanmada geç kalınma, Farkındalık oluşmasında geç kalınma.

Dersi dördüncü sınıfta alması ile ilgili olumlu görüş bildiren öğrenciler dersin tamamlayıcı bir nitelik taşıdığını ifade etmektedirler. Bununla ilgili olarak öğrencilerden biri aşağıdaki ifadeyi kullanmıştır:

K15: "Aslında son sınıfta almamız daha iyi oldu. Çünkü alt sınıflardan itibaren medyayla ilgili birçok ders aldık. Medya okuryazarlığı dersi de bütün bilgilerimizi pekiştirdi. Daha alt sınıflarda olsaydım bilgi birikimim daha az olduğundan bu kadar şey öğrenemezdim."

Dersin dördüncü sınıfta verilmesini geç kalınlık olarak ifade eden öğrenciler ise bu durumu çeşitli nedenlere bağlamaktadırlar.

K5: "Bence bu ders benim için çok geç oldu. Dersle tanışmam çok çok geç oldu. Keşke bu dersi ikinci sınıfta verselerdi ki ikinci sınıftan biraz temel oluştururdum. Üçüncü ve dördüncü sınıfta da neyin ne olduğunu medyanın bu kadar hayatımızda olduğunu ve insanları bu kadar etkisi altına aldığını yeni dördüncü sınıfta farkına vardım."

K9: "Geç olması ile birlikte çok yararlı bir ders. Birçok kavram ve bilinçlendirme sonrası böyle bir ders görenek kafamızdaki bütün puzzle tamamlanmış oluyor."

K19: "Son sınıfta verilmesinden memnun değilim. Çünkü bizler iletişimciler olarak en baştan medyayı analiz edebilmeliyiz. Medyanın içeriğini nasıl olması gerektiğini ne için yanlış olduğunu tartışabilmeliyiz. En azından düşüncelerimizin ne kadarının doğru olup olmadığını diğer eğitimlerimizle birlikte kavrayabiliriz."

Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (16) medya okuryazarlığı dersinin daha önce alınması gereken bir ders ve aynı zamanda zamana yayılarak alınması gereken bir ders olarak görmektedir. Asrak Hasdemir'in (2012: 37) çalışmasında öneri olarak sunduğu medya okuryazarlığı dersinin tek bir ders olmak yerine, müfredatı itibarıyla birbirini izler biçimde, üç yıl boyunca verilebilir, öngörüsü öğrencilerin görüşleri ile örtüşmektedir. Bu bağlamda medya okuryazarlığı dersinin ilköğretimde sınırlı kalması yerine anaokulundan başlanarak bütün örgün eğitim hayatına yayılması gerektiği, aynı zamanda yaygın eğitimle de yetişkinlerin bu alanda eğitilmelerinin devamının sağlanması ile birlikte daha fazla yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

6.4. Medya Okuryazarlığı Dersinin İçeriği ile İlgili Öneriler

Bu başlıkla ilgili derste neler yapıldığının paylaşılması, katılımcı öğrencilerin önerilerini daha anlamlı hale getirecektir. Ders içerisinde medya okuryazarlığı ile ilgili yapılmış olan çalışmaların öğrenciler tarafından araştırılıp, bulunması ve derste sunulması istenmiştir. Medya içeriklerini takip etmeleri ve takip ettikleri içerikleri eleştirel bakış açısı ile çözümlemeleri yönünde eğitim verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin önerileri arasında öne çıkan konu uygulamanın daha fazla artırılması, daha fazla araştırmaya dönük bir eğitimin yürütülmesi yönündedir.

Tablo 4. Medya okuryazarlığı dersinin içeriği ile ilgili öğrencilerin önerileri

Görüşler	Gerekçe
Ders içeriğini sorunsuz bulanlar (7)	Uygulama yeterli, Teorik bilgiler yeterli, Makale anlatımı ve reklam çözümlemesi yeterli, Sınıfta görüşlerin bildirilebilmesi.
Ders içeriğini eksik bulanlar (12)	Uygulama ağırlıklı olmalı, Ödevlerin öğrenciler tarafından daha ciddiye alınması, Daha fazla medya içeriği çözümlemesi yapılmalıydı, Ders iki dönem yapılmalıydı, Öğrencilerin daha etkin olması gerekli, Medyanın kurgusal olması ve olumsuz etkilerini içermelidir, Sadece reklam değil haber çözümlemesi de yapılmalı, Daha fazla örneklendirme yapılmalı, Ders kapsamında etkinlik veya projeler geliştirilebilir.

Ders içeriğini sorunsuz bulan 7 öğrenci uygulamanın ve teorik eğitimin yeterli olduğu görüşündedir:

K3: "Verdiğiniz bu son ödev tamamıyla bunun başta bir örneği olarak söyleyebilirim. Hem uygulamalı hem de ders içerisinde bizim aktif bir şekilde anlatmamız bunun makaleler içerisinde yapmamız güzel bir uygulama."

K4: "Makale uyguladık, bence bu güzel bir sistemdi. Aynı zamanda şuan reklam analizini yapmamız makaleden aldığımız verimi arkadaşların bize aktardığı bilgileri gerek sizin verdiğiniz bilgileri şimdi onu bir de reklam analizinde uygulamamız güzel bir şey."

K19: "Bu sene görmüş olduğum ders içeriğinin benim için etkili olduğunu düşünüyorum. Medyayı tartışmalıyız. Birbirimizin düşüncesini öğrenmeliyiz. Medya ile ilgili çalışmaları araştırmalıyız. Bu senede bunları hemen hemen uyguladık, araştırdık, yorumladık, tartıştık."

Eksik bulan 12 öğrenci arasında 4 öğrenci ise uygulamanın daha ağırlıklı olması gerektiği yönünde görüş bildirmektedir.

K5: "Bence bu ders için reklam analizinin her hafta yapılması farklı farklı makalelerin okunması derslerde haber analizinin yapılması çünkü gündemde neler var ya da bu haberlerin ya da reklamların karşındaki kişiye nasıl verildiğini hedef kitlesinin kim olduğunu hedef kitleni olmayan reklamların bile karşındaki kişinin etkileyip o reklamın ihtiyaç haline dönüşmesini bence bu dersin içeriği böyle olabilir."

K7: "Medya okuryazarlığı dersi uygulamalı olmalı, öğrenciler çok etkin davranmalıdır."

K8: "Ders içeriği uygulamalı olmalı."

Geriye kalan 8 öğrenci ise içeriğin farklılaştırılarak geliştirilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuştur.

K9: "Medya okuryazarı olmanın gerekçeleri bir medya okuryazarı nasıl olunur? Bir medya okuryazarı nasıl olmalıdır sorularının cevaplarının verilmesi ve anlaşılması şeklinde olmalıdır."

K11: "Medya okuryazarlığının içeriği genel anlamda medyanın kurgularını bize dayattığı senaryoları olumsuz etkilerin ne yönde olduğunu içermelidir."

K18: "Medya okuryazarlığı dersinin içeriği makalelerle birlikte her hafta öğrencilerden TV izlemesi izlediği TV programını veya da reklamlarla ilgili makale okuması ve bu makalelerden yola çıkarak derste analizler yapmaları istenmelidir. İlk önce alacakları teorik eğitim işlerini daha da kolaylaştıracaktır."

Görüldüğü gibi çalışmaya dahil olan öğrenci grubunda da benzer şekilde farklı görüşler olmakla birlikte uygulamanın ön planda olduğu bir ders şekli daha fazla önemsendiği görülmektedir. Görmez'in (2005: 109) çalışmasında vardığı sonuç, etkinliklerin eğitimcilerin rehberliğinde daha çok uygulama ağırlıklı ve öğrencilerin katılımının sağlandığı bir uygulama ortamının var olması gerektiği yönündedir. Bu bağlamda öğrencilerin büyük çoğunluğunun söylediklerinden yola çıkarak uygulamanın daha çok yer aldığı bir eğitim şeklinin tercih edilebilir ve daha öğretici olabileceğini ifade etmek mümkündür.

6.5. Medya Okuryazarlığı Dersinden Sonra Yaşanan Farkındalık

Çalışmaya katılan öğrenciler aldıkları medya okuryazarlığı dersi sonrasında medyaya bakış açılarında bir değişiklik olduğunu daha dikkatli ve eleştirel bir gözle yaklaştıklarını ve değerlendirmeye aldıklarını ifade etmektedirler. Ders sonrasında farkındalığın geliştiği araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına olumlu katkı sağlandığı görülmektedir. Olumlu katkının çeşitli şekillerde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 5. Medya okuryazarlığı dersinden sonra öğrencilerin farkındalıkla ilgili görüşleri

	Olumlu Katkılar	Olumsuz Katkılar
Dersin katkısı	Bilinçlenme, Eleştirel bakabilme,(9) Aydınlanma, Sorgulama (1) Kurmacanın farkına varma (1) Süzgeçten geçirme, Kaynağı irdeleme (2) Farklı kaynaklara ulaşma, bilgiyi teyit etme (2) Medyanın kurmaca olması,(1) Manipüle etmesi, empoze etmesinin farkına varma,(1) Medyanın kamuoyu üzerindeki gücünü fark etme,(1) Başkalarının düşüncelerini öğrenme. (1)	

Öğrencilerden 9'u medyaya artık daha dikkatli baktığını, eleştirel bakabildiğini ve bilinçlendiğini ifade etmektedir. 2'si bilgileri süzgeçten geçirmeyi öğrendiğini kaynağı irdelediğini, 2'si farklı kaynaklara ulaştığını bilgiyi teyit ettiğini, birisi medya bağlamında aydınlandığını ve sorgulamaya başladığı, bir diğeri medyanın kurmaca olduğunu fark ettiğini, ifade etmektedir. Öğrencilerden biri medyanın manipüle etme ve çeşitli bilgileri empoze edebileceğini fark ettiği, bir

diğeri medyanın kamuoyu üzerindeki gücünün farkında olduğunu dile getirirken son olarak bir öğrenci başkalarının görüşüne ve düşüncelerini öğrenebileceğini düşündüğünü ifade etmektedir. Bu öğrencilerin söylemleri ile ilgili bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

K5: *"Hayatımda kendimce söyleyeyim hayatımda çok şey değişti çünkü daha önce medyada okuduğum yayınlanan haberlere bakıyordum hemen inanıyordum ama bu dersi aldıktan sonra o haberleri farklı sitelerden ya da farklı kaynaklardan bakarak olayları teyit ediyordum. İnsanları nasıl etkisi altına aldığını insanların nasıl etkilendiğini öğrendim."*

K8: *"Derste öğrendiğim bilgilerden sınıfta sunulan makalelerden sonra medyayı sorgulamaya başladığımı ve medya içerikleri konusunda aydınlandığımı söyleyebilirim."*

K15: *"Farkındalık yarattı. Çünkü bu ders alt sınıflardan itibaren medyayla ilgili aldığım tüm derslerin bir bütünü gibiydi. Medyada gördüklerime daha eleştirel bir şekilde bakmaya başladım."*

Öğrencilerin sorgulama, süzgeçten geçirme ifadeleri eleştirel bir bakış açısının eğitimler kazandırabildiğine yönelik ipuçları vermektedir. Dolayısıyla eğitim alanında hâkim konumda olan korumacı yaklaşım yerine eleştirel yaklaşımın uygulanabilir hale gelmesi bireyin toplumsal ve kültürel alanda olup bitenleri algılamasına yardımcı olacak aktif bir şekilde katılım sağlayabilecek bir bireye dönüşebileceği umudunu yeşertmektedir.

Öğrencilerin ifadelerinden iletişim fakültesi öğrencileri olmalarına rağmen medya tüketicileri olarak bilinçli bir tüketim içerisinde olmadıkları, kendilerine ulaşan medya iletilerini üzerinde düşünmeden, sorgulamadan, kaynağına bakmadan kendilerine iletilenleri doğrudan kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Daha önceki sınıflarda medyaya yönelik bir farkındalık kazanmamaları veya daha önceki yaşlarda medya okuryazarlığına yönelik bir eğitim almış olmamaları, öğrencilerin bu yaşına kadar olan medya etkilerine maruz kaldıkları gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir.

Alanda medya okuryazarlığı ile ilgili daha çok eğitim bilimleri öğrencileri üzerine çalışmalar yürütülmekle birlikte, sınırlı sayıda da olsa iletişim fakültesi öğrencilerinin medya okuryazarlığın yönelik algıları ve görüşleri de sorgulanmaktadır. Erol'un(2018: 62, 74) yürüttüğü çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin sosyal medyayı daha ağırlıklı ve iletişim kurmak içinde bu alanı kullandıkları belirlenmiştir. Sosyal medyanın öğrenciler tarafından fazla kullanılması bu çalışmanın verileri ile örtüşmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu sosyal medyayı bilgi edinme ve eğlenme aracı olarak görmekte ama etkilerinin de farkındadırlar. Dikbaş Torun'un (2019: 1378) çalışmasının sonuçlarına göre üniversite düzeyinde medya okuryazarlığı dersini alan katılımcıların bu dersi almayanlara göre iletileri değerlendirme ve sorgulamalarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Benzer bir çalışma Çepni Şener (2019: 929) iletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medya platformlarına güvenmedikleri ama etkin olarak kullandıklarını tespit etmiş, ayrıca sosyal mecraların bilinçli kullanılması ve gizliliğe dikkat edilmesiyle mahremiyetle ilgili endişe taşımadıkları belirlemiştir. Köktener'in (2018: 227) araştırmasının sonucuna göre *"medya okuryazarlığı dersinin katılımcıların medyaya yaklaşımlarında ve kullanım alışkanlıklarında farklılık yarattığı saptanmış, öğrencilerin medya içeriklerine çok yönlü ve eleştirel bir bakış açısı kazandığı belirlenmiştir."* Öğrencilerin ifadelerinde ders sonrası gelişen farkındalık söz konusu olması daha önce yapılmış olan çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Ancak Sarı ve arkadaşları (2019: 197) tarafından dile getirilen medya okuryazarlığı eğitiminin üniversite düzeyinde olan bir bireye gerekli bilinç düzeyini oluşturmada, başarı düzeyinin düşük kaldığı varsayımı bu çalışmaya katılım gösteren öğrencilerin ifadelerini desteklememektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Medya okuryazarlığı konusu Türkiye'nin ilk gündeme girdiği yıllardan itibaren eğitim ayağı çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmekte ve yapılan çalışmalarla da ortaya konmaktadır. Bu çalışmada bu doğrultuda öğrencilerin medya okuryazarlığıyla ilgili talepleri ve farkındalıklarını belirlenmesi ile öğrencilerin duydukları gereksinimlerin belirlenmesi ve çözüm önerileri getirmesi açısından alana katkı sunmaktadır.

Öğrencilerin gözünde medya, kullanım amaçlarına göre "bilgi kaynağı" ve "eğlence kaynağı" olarak görülmektedir. Medyayı algılamalarına baktığımızda daha çok olumsuz bir algının söz konusu olduğu belirlenmiştir. Medya onlara göre "yanlış bilgi içeriğini sunan, manipüle eden,

yanlış yönlendiren, zaman kaybına sebep olan” bir yapıya sahiptir. Medyanın bu olumsuz algısı “medya okuryazarı olunmalı” noktasında bir düşünce birliğinin oluşmasında katkı sağladığı söylenebilir. Medya okuryazar olunması içinde büyük çoğunluğun “geç kalındığını, medyanın olumsuz birçok etkisine maruz kalmadan bu eğitimin daha erken verilmesi gerektiğini” düşündüğü görülmektedir. Medya okuryazarlığı dersinin daha fazla “uygulamaya dönük” işlenmesinin daha faydalı olacağı görüşün ön plana çıkmaktadır. Eğitimin bir “farkındalık yarattığı”, medyayı takip etmede daha “bilinçli ve farkındalık sahibi” olarak hareket ettikleri öğrencilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. “Eleştirel ve sorgulayıcı bir yaklaşımın” öğrenciler arasında benimsendiği bazı öğrencilerde de davranış değişikliğine kadar vardığı izlenmektedir.

Çalışmada ortaya çıkan sonuç öğrencilerin medyayı olumsuz olarak algılama eğilimlerinin daha yüksek olduğu, bu olumsuz algı doğrultusunda medya okuryazarlığını daha fazla gerekli gördükleri tespit edilmiştir. Bu durumda dersin son sınıfta değil daha önceki sınıflarda ve zamana yayılmış bir biçimde verilmesi, aynı zamanda içeriğin daha fazla uygulamaya dönük olarak yürütülmesi gerektiği görüşünde yoğunlaşılmasına yol açtığı görülmektedir. Ayrıca medya okuryazarlığı dersinin eleştirel düşünme biçimlerini ve sorgulayıcı bir bakış açısını geliştirdiği ve davranışa dönüştüğü öğrencilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla eleştirel ve çözümlemeci yaklaşımların bir arada kullanılarak verilecek eğitimin daha fazla yarar sağlayacağı ön görülmektedir.

Sonuç olarak medyanın etkileri konusunda daha fazla farkındalık yaratılması, özellikle gençlerin sosyal medya kullanımının aşırı düzeyde olması, sosyal medya okuryazarlığının bireylerdeki durumlarına bakılması ve bu yönde araştırmaların ve eğitimin geliştirilmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Daha çok sivil toplum ve özel kuruluşların bu alanda içerik ve eğitim sunmaları ve eğitimlerinin artırılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Medya okuryazarlığı konusunda öğrencilerin talebinin daha fazla göz önüne alınarak, eğitimin geliştirilmesi ve bununla ilgili alanda çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir. Bu çalışmanın özelinde ders sonrası öğrencilerin tutum ve davranış değişikliğinin ölçülmesi başka bir çalışmanın araştırma konusu olarak önerilir.

Kaynakça

- Asrak Hasdemir, T. (2012). Gelenekselden yeni medya okuryazarlığına: Türkiye örneğinde bir değerlendirme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 23-40.
- Bilici, İ. E. (2011). *Türkiye’de ortaöğretimde medya okuryazarlığı dersi için bir model önerisi*, yayımlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Binark, M. & Gencil Bek, M. (2010). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Bulger, M. & Davison, P. (2018). The promises, challenges, and futures of media literacy. *Data & Society Research Institute*. 18.02.20120 tarihinde https://digital.fundacionceibal.edu.uy/jspui/bitstream/123456789/227/1/DataAndSociety_Media_Literacy_2018.pdf adresinden edinilmiştir.
- Çepni Şener, B. (2019). Sosyal ağ sitelerinde yer alan haberlerin iletişim fakültesi öğrencileri tarafından algılanması ve değerlendirmesine yönelik bir çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi E-Dergisi*, 7(2).
- Çömlekçi, M. F. & Başol, O. (2019). Sosyal medya haberlerine güven ve kullanıcı teyit alışkanlıkları üzerine bir inceleme. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (30), 55-77. DOI: 10.16878/gsuilet.518697.
- Dikbaş Torun, E. (2019) Kaynağı belirsiz Facebook iletilerini medya okuryazarlığında beş anahtar soru çerçevesinde sorgulama ve paylaşma süreçleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1359-1382
- Erol, E.G. (2018). Sosyal medya okuryazarlığının siyasal iletişim sürecindeki rolü üzerine bir çalışma. (Ed. G. Erol & H. Topbaş) *Dijital Çağda İletişim Okumaları-1*, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 61-92
- Geçer, E. & Bağcı, H. (2018). Medya okuryazarlığı eğitimi ve iletişim öğrencileri: Sakarya üniversitesi örneği. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(3), 407-434

- Görmez, E.(2005). Etkili medya okuryazarlığı eğitimi ve uygulamalarından örnekler. *BEU. SBE. Dergisi*, 4(1), 93-112
- İnal, K. (2016). *Medya Okuryazarlığı El Kitabı*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- İnceoğlu, Y. (2016). Medyayı doğru okumak. (Ed. M. Cinman Şimşek ve N. Türkoğlu) *Medya Okuryazarlığı*, İstanbul: Pales yayınları, 19-24.
- Karaboğa M. T.(2017). Eleştirel Bakış Açısıyla Medya Okuryazarlığı Eğitimi. 2. *Mediterranean International Congress on Social Sciences*. International Vision University Ohrid, October 10-13, 2017, 387-406.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Köktener, A. (2018). İletişim fakültesi öğrencilerinin medya okuryazarlık algıları ve medya okuryazarlığı eğitimine yaklaşımları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 227-242.
- Onat Kocabıyık, O. (2016) Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55 -66
- Özcan, S. (2017) İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi öğrencilerine dair güncel veriler ışığında medya okuryazarlığı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 194-208.
- Özmen, Ş.Y. (2018). Dijital şiddet, siber zorbalık ve yeni medya okuryazarlığı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61) 958-966
- Özsoy, A. (2010). Türkiye’de kentli çekirdek ailelerin medya okuryazarı olabilirliği üzerine bir alan araştırması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(3), 47-58
- Sarı Ü., Akyol O., Türker H. & Aydemir Coşan, C. (2019). Türkiye’de 6,7, ve 8.sınıflarda ilk uygulamalı medya okuryazarlığı programı: internet gazetesi örneği. (Ed. Y. A. Unvan) *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler ve Matematik Alanında Araştırma ve Derlemeler*, Ankara: Gece Kiyaplığı, 188-199)
- Şahin, A. (2014). *Eleştirel medya okuryazarlığı.*, Ankara: Anı yayıncılık
- Şimşek Cinman, M. & Türkoğlu, N. (Ed.). (2016). *Medya Okuryazarlığı*, İstanbul: Pales yayınları,
- Taşkaya, M. & Aydoğan, H. (2019). Advertainment dünyasının ‘oyun’una karşı, eleştirel medya okuryazarlığı. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 12(1), 94-131
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Extended Abstract

Aim and Scope

The study focuses on determining the opinions of students who take the media literacy course about the course. The aim of the study is to determine the students' perspectives on the media and media literacy, their views on the course contents and whether they have developed awareness or not. The sample of the study is limited to the students taking the compulsory media literacy course given at the Public Relations and Publicity Department of the Faculty of Communication, Gümüşhane University. The main purpose of the study is to examine the opinions of students who take the media literacy course on media literacy. The assumption of the study is that the media literacy course helps learners to raise awareness of the problems they may encounter in the media, and to gain a questioning perspective.

The sub-objectives are to determine the students' views on the media, what their suggestions are for media literacy lessons, what their views are about the time of the lesson and whether the lesson is creating awareness. For these purposes, answers to the following questions were sought:

1. How do you evaluate the media?
2. Do you need to be a media literate today?
3. As a communication faculty student, how do you evaluate your media literacy course in the final year?
4. What do you think should be the content of a media literacy course?
5. Could awareness of your approach to media be created after the lesson?

Methods

The study is based on the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research patterns. Phenomenology is the definition of the world experienced by the participants and the identification of common underlying meanings. Accordingly, "translating the experiences with a phenomenological pattern into a literary expression" helps to reveal the meaning perception and experiences of individuals, as well as what the meaning of the experiences is and how they can be defined. In phenomenology, data collection tool is the interview. For this reason, the interview technique, which is one of the qualitative data collection techniques, was used to evaluate the opinions of the students taking the media literacy course about the media and media literacy course. In the study, the data were collected through a semi-structured interview form. There are five basic questions. The data obtained from the interviews were subjected to qualitative content analysis, and coding, theming, codes and themes were organized and the analysis was made with the identification and interpretation of the findings.

Findings

In the eyes of the students, the media is seen as a "source of information" and "a source of entertainment" according to their intended use. When we look at their perception of the media, it is determined that there is a more negative perception. According to them, the media has a structure that presents "wrong information content", "manipulates", "misleads", "causes time loss". It can be said that this negative perception of the media contributed to the formation of a consensus on the point of "being a media literate". It seems that most of the students think that they are "late" and that education should be given earlier without being exposed to many negative effects of the media in order to become media literate. The view that media literacy lesson will be more "practical" will be more beneficial. It is understood from the expressions of the students that education creates "awareness" and that they act more "conscious and aware" in following the media. It is observed that a "critical and questioning approach" has been adopted among students and some students have also reached the behavior change.

Conclusion

The result of the study was determined that students tend to perceive the media negatively, and they consider media literacy more necessary in line with this negative perception.

In this case, it is seen that the course is given in previous grades and over time, not in the final year, but also concentrates on the view that the content should be carried out towards more practice.

Also, it is understood from the statements of students that the media literacy course developed critical thinking styles and a questioning point of view and turned into behavior.

Therefore, it is anticipated that the education to be provided by using critical and analytical approaches will bring more benefits.